

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Виговська Т. В., кандидат біологічних наук, доцент,
професор кафедри безпеки життєдіяльності та фізичного виховання
Хмельницького університету управління та права

Міронова Н. Г., доктор сільськогосподарських наук, доцент,
завідувач кафедри екології Хмельницького національного університету,
голова обласної організації Всеукраїнської екологічної ліги

У найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства, велика увага приділяється екологічній культурі й свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію у світі, регіоні, в місці проживання, їх обізнаності з ймовірними шляхами розв'язання екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери та цивілізації. Основним шляхом формування високої екологічної свідомості та культури є ефективна екологічна освіта [1]. У зв'язку з цим підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи має стати одним з основних важелів у розв'язанні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України

Глибоким опануванням екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості й культури мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності. Збалансований, екологічно безпечний (гармонійний) розвиток має бути базисною, вихідною ідеєю, методологічною основою екологічної освіти

згідно з міжнародними вимогами. Провідні вчені-екологи, спираючись на результати глибокого аналізу глобальних екологічних проблем, стверджують, що жодні науково-технічні новації, економічні та соціальні реформи не зможуть самі по собі забезпечити поступальний екологічно збалансований розвиток людства. Для успішного розв'язання складних екологічних проблем необхідне утвердження екологічної свідомості як на рівні індивідуального, так і суспільного буття, реалізація екологічної ідеології життя, стимуляції екологізації економіки та виробництва, зрештою, формування постіндустріальної екологічно зорієнтованої цивілізації [2]

Вважаємо, що базою для здійснення заходів з розв'язання такої важливої й складної державної проблеми є Концепція екологічної освіти в Україні, згідно з якою неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання та навчального процесу з дитинства до глибокої старості. На цьому шляху людина проходить кілька стадій навчання. Дошкільне виховання – найперший рівень, коли основну роль в ньому відіграє родина, адже основи екологічного мислення мають закладатися саме в сім'ї. Сімейно-родинне виховання покликане сформувати у дитини перші уявлення про навколишній світ, на основі культурних надбань і традицій прищепити повагу і почуття відповідальності за все живе, що її оточує. Наступною ланкою у розвитку екологічної свідомості дитини стають дошкільні заклади: дитячий садок, груповий та приватний вихователь.

Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість малят та дошкільнят, перевагу віддають емоційно-естетичному сприйняттю природи, розвитку естетичних (красиво), інтелектуальних (цікаво), гуманістичних почуттів (рослини і тварини – теж живі організми і мають право на існування) та етичних норм у ставленні до природи. Досвід роботи одного з вихователів у приватному навчально-виховному комплексі «Умка» свідчить, що діти з великим задоволенням сприймають різноманітну екологічну інформацію з використанням мультимедійного обладнання, беруть участь у різних екологічних проектах (наприклад «Кролик Кося»), із задоволенням спостерігають за життям птахів у різні пори року, турбуються про них у зимові холоди, включаються у різноманітні екологічні ігри й розуміють, що навіть мурахи потребують їхнього захисту.

Вважаємо, що успішний початок отримання дошкільнятами екологічних знань є запорукою ефективного продовження екологічної освіти на подальших освітніх рівнях. Загальна середня екологічна освіта, під час якої продовжується і поглиблюється процес екологічного світосприйняття, є надзвичайно важливим етапом у системі неперервної багатоступеневої екологічної освіти. За особливостями форм та методів освіти з урахуванням

віку дітей, обсягу та рівня їхніх знань, шкільна освіта охоплює три рівні: початковий (1-4 класи), основний (5-9 класи) та старші класи (10-12 класи). Як зазначає Н. А. Пустовіт, науково-педагогічних досліджень, присвячених цій складній, комплексній проблемі, вкрай недостатньо. На нашу думку, досить важливими в цьому плані є напрацювання лабораторії екологічного виховання Інституту проблем виховання АПН України, де ще в 2002 р. започатковано ряд досліджень, які передбачають розроблення організаційно-методичного забезпечення процесу формування екологічної культури школярів у взаємодії школи, сім'ї та громадськості на принципах гуманізації, міждисциплінарності, системності [3].

Середня професійна екологічна освіта має базуватися на змісті, формах та методах шкільної екологічної освіти та враховувати особливості впливу на довкілля конкретних галузей економіки.

Вища екологічна освіта спрямована, з одного боку, на завершення формування екологічної культури фахівців різного фаху, з іншого – забезпечує підготовку фахівців з профільною вищою екологічною освітою чотирьох рівнів, які відрізняються ґрунтовністю та специфікою підготовки.

Післядипломна екологічна освіта забезпечує неперервність екологічної освіти і включає систему підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємців за різними аспектами природоохоронної діяльності та раціонального використання природних ресурсів. Екологічну освіту дорослих потрібно організовувати відповідно до потреб особистості на ринку праці, а також з метою підготовки фахівців найвищої кваліфікації – докторів філософії та докторів наук у галузі екології, екологічної безпеки та раціонального природокористування.

У вищих навчальних закладах м. Хмельницького апробованою практикою є впровадження у навчальний процес підготовки фахівців різного фаху практичних видів діяльності. Так, у Хмельницькому університеті управління та права (ХУУП) у процесі вивчення дисципліни «Екологія» вже багато років поспіль студенти розробляють науково-практичні посібники з окремих питань. Перші з них були присвячені червонокнижним видам, які зростають на Хмельниччині. Далі вивчали ситуацію з онкозахворюваністю в області та створювали відповідний посібник з профілактики впливу канцерогенних чинників у регіоні. У зв'язку з актуалізацією проблеми формування екологічної мережі студенти активно долучалися до підготовки презентаційних матеріалів про природно-заповідні території Хмельниччини, що формують регіональну екологічну мережу та ін.

Студенти, що здобувають фах еколога у Хмельницькому національному університеті (ХНУ), закріплюють отримані знання та навички під час складання реальних проектів для заповідання об'єктів і територій Хмельниччини, беруть участь у формуванні регіональної екологічної мережі, розробленні місцевих та обласних програм у галузі охорони навколишнього середовища, у громадських слуханнях з важливих екологічних питань. Як майбутні фахівці, вони здійснюють широку просвітницьку діяльність.

Варто зазначити, що, крім наведених форм роботи, студенти ХУУП та ХНУ беруть активну участь в усіх екологічних заходах, які організовує Хмельницький осередок ВЕЛ, і самі є членами ВЕЛ.

Враховуючи те, що ці студенти в недалекому майбутньому можуть стати управлінцями регіонального рівня, сподіваємося на їхню позитивну роль в екологічному майбутньому області.

Література

1. *Концепція екологічної освіти України*. - К. : Міністерство освіти і науки України, 2001. - 15 с.
2. *Виговська Т. В.* Роль світоглядного фактора у процесі формування екологічної свідомості особистості / Т. В. Виговська // Університетські наукові записки. - 2006. - № 2 (18). - С. 398-402.
3. *Пустовіт Н. А.* Співпраця школи, науки і громадськості у сфері екологічного виховання [Електронний ресурс] / Н. А. Пустовіт // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. - 2003. - Вип. 12. - С. 202-205. - Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1026/1/53.pdf>.